Marcin Łubiński
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej
ORCID: 0000-0003-2427-9694

Gabriela Bylica
Studentka Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej
ORCID: 0009-0008-0662-9623

DOI: 10.24917/20838972.21.10

Komunikacja nauczyciela z uczniami w odniesieniu do Standardów Ochrony Małoletnich – wstęp do dyskusji

Wstęp

Pod presją społeczną i polityczną dnia 15 lutego 2024 roku weszła w życie tzw. Ustawa Kamilka, czyli nowelizacja Ustawy z 28.07.2023 roku o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023 poz. 1606), w szczególności Ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz.U. 2016 poz. 862). Jej potoczna nazwa wzięła się od imienia ośmioletniego Kamila z Częstochowy, który był maltretowany przez ojczyma – Kamilek był bity, kopany, przypalany papierosami, oblewany wrzątkiem oraz kładziony na rozgrzanym piecu kaflowym. Po odkryciu przez biologicznego ojca, w jakim stanie jest dziecko, zawiadomione zostały odpowiednie służby. W momencie podjęcia interwencji dziecko miało oparzenia niemal całego ciała, a nawet spalone włosy. Było zaniedbane i niedożywione. Ostatecznie zmarło po długotrwałej walce o jego życie.

Opinia publiczna szybko zaczęła zadawać pytania o to, dlaczego nikt wcześniej nie zauważył koszmaru dziecka. Co robiła szkoła? Gdzie byli nauczyciele? Czy system działa? Nagłośnienie sprawy sprawiło, że tematem zainteresowali się politycy, którzy zapowiedzieli szybkie podjęcie działań, by taka sytuacja nigdy więcej nie miała miejsca. W odpowiedzi na to

tragiczne zdarzenie Ministerstwo Sprawiedliwości rozpoczęło pracę nad ustawą, która miała nie dopuścić do powtórnego dramatu. Jednak ustawa wraz ze stworzonymi do niej wytycznymi została nadinterpretowana przez różne placówki edukacyjne. Rezultat w postaci Standardów Ochrony Małoletnich budzi wiele wątpliwości dotyczących tego, czy rzeczywiście nowe przepisy mają na celu pomoc dziecku, czy raczej – zabezpieczenie prawne placówki oświatowej i jej pracowników.

W niniejszym artykule skupiamy się przede wszystkim nad zasadami „zapewniającymi bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki", czyli wszelakimi wytycznymi dotyczącymi kontaktu nauczyciel – uczeń w odniesieniu do aktualnych przepisów prawa oraz teorii wychowania i potrzeb psychospołecznych dzieci i młodzieży.

Wprowadzone zmiany

Przepisy mające na celu polepszenie ochrony małoletnich znajdują się aktualnie w art. 22b i 22c ustawy z dnia 13 maja 2016 r. (Dz.U. 2016 poz. 862). Dotyczą one m.in. zaostrzenia kontroli nad zatrudnianiem nauczycieli, weryfikacją, czy osoby, które w pracy mają mieć jakikolwiek kontakt z dziećmi, występują w *Rejestrze sprawców przestępstw na tle seksualnym*, ale też poprzez obowiązek zaprezentowania zaświadczenia o niekaralności z *Krajowego Rejestru Karnego*, które ma obejmować przestępstwa z zakresu obyczajności, przeciwdziałaniu życia i zdrowia, narkomanii oraz wolności seksualnej. Wydaje się to naturalnym krokiem, który sprawi, iż do opieki nad dziećmi (do ich wychowania, edukacji, świadczenia im porad dotyczących zdrowia fizycznego i psychicznego, a także rozwoju duchowego) będą dopuszczeni tylko ci, którzy przedłożyli odpowiednie zaświadczenia.

Nowela ustawy wprowadza także Standardy Ochrony Małoletnich, które obejmują m.in.:

- zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnim a personelem placówki lub organizatorem, a w szczególności zachowania niedozwolone wobec małoletnich,
- zasady i procedury podejmowania interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu małoletniego,
- procedury i osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz w przypadku instytucji, które mają takie uprawnienia, osoby odpowiedzialne za wszczynanie procedury Niebieskiej Karty,
- zasady przeglądu i aktualizacji standardów,

- zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu placówki lub organizatora do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności,
- zasady i sposób udostępniania rodzicom albo opiekunom prawnym lub faktycznym oraz małoletnim standardów do zaznajomienia się z nimi i ich stosowania,
- osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenie mu wsparcia,
- sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów albo zdarzeń zagrażających dobru małoletniego.

Obowiązek wprowadzenia powyższych standardów spoczywa na każdym organie wymienionym w artykule drugim ustawy Prawo Oświatowe (z dnia 14 grudnia 2016 roku)[1], to jest: „każdym organie zarządzającym jednostką systemu oświaty, oraz inną placówką oświatową, opiekuńczą, wychowawczą, resocjalizacyjną, religijną, artystyczną, medyczną, rekreacyjną, sportową lub związaną z rozwijaniem zainteresowań, do której uczęszczają albo w której przebywają lub mogą przebywać małoletni, a także każdy organizator działalności oświatowej, opiekuńczej, wychowawczej, resocjalizacyjnej, religijnej, artystycznej, medycznej, rekreacyjnej, sportowej lub związanej z rozwijaniem zainteresowań przez małoletnich".

Kto powinien czuć się bezpiecznie w szkole? Analiza wybranych Standardów Ochrony Małoletnich z polskich szkół

W dzisiejszych czasach zachodzą dynamiczne przeobrażenia, a sposób patrzenia na dziecko zmienia się wraz ze zmianą czynników gospodarczych, politycznych i religijnych istniejących w danym czasie i miejscu[2]. Współczesna szkoła nie może więc ograniczać się do przekazywania wiedzy. Musi być miejscem, które wspiera wszechstronny rozwój człowieka (zarówno intelektualny, jak i emocjonalny oraz społeczny), a także przygotowuje ucznia do wyzwań nowoczesnego świata. Jak pisze Jolanta Szempruch, polska pedagożka: „Życie społeczne w całej jego dynamice stawia nauczyciela wobec nowych wyzwań. Obserwujemy przesuwanie się punktów ciężkości w pracy szkolnej ze skoncentrowanych na lekcji i dydaktycznych

1 Dz.U. 2017 poz. 59, Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

2 H.R. Schaffer, *Psychologia dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 39.

czynnościach nauczyciela, dominujących w pedagogice tradycyjnej, w kierunku wyraźnego wzrostu funkcji wychowawczych, profilaktycznych i terapeutycznych"[3].

Dlaczego więc rady pedagogiczne w licznych polskich szkołach postanowiły – wydawać by się mogło dla względnego i złudnego bezpieczeństwa swoich nauczycieli – pozbawić szkołę tego wymiaru poprzez wprowadzanie albo całkowitego zakazu kontaktu na płaszczyźnie uczeń – nauczyciel lub wypaczeniu go do karykaturalnej formy pozbawionej jakiejkolwiek intymności i fundamentów niezbędnych do budowy zaufania?

Do dnia 15 sierpnia 2024 roku wszystkie szkoły i placówki wychowawcze w kraju miały na swoich stronach internetowych lub w Biuletynach Informacji Publicznej zamieścić opracowane przez siebie *Standardy ochrony małoletnich* (SOM). Dokument miał zawierać sformalizowany kodeks pracy placówki, „standardy mają przełożyć się m.in. na wcześniejsze dostrzeganie niepokojących sygnałów o tym, że dziecku może dziać się krzywda i na reagowanie na nie"[4].

Jednak w jaki sposób dostrzegać pewne sygnały, gdy minimalizuje się potencjalny kontakt nauczyciela z uczniem oraz odcina się niemal wszelkie możliwe formy komunikacji?

W czasie opracowywania niniejszego artykułu skupiono się na wyborze maksymalnie czterech placówek edukacyjno-wychowawczych z każdego województwa, w tym dwóch najlepszych wskazywanych przez rankingi maturalne oraz związane z egzaminem ósmoklasisty (łącznie sprawdzono 48 szkół podstawowych i ponadpodstawowych). Jednak na dzień 31 sierpnia 2024 roku, mimo jasnych wytycznych ministerialnych, niemal 1/3 ze sprawdzonych placówek (17 szkół) nie umieściła na swoich stronach internetowych ani w BIP informacji o wprowadzeniu SOM, ani też konkretnych wytycznych (najgorsza sytuacja w województwie lubuskim – tylko jedna ze szkół przygotowała dokument, a najlepsza w województwach opolskim i pomorskim, gdzie każda sprawdzona szkoła wprowadziła SOM). Część placówek edukacyjno-wychowawczych, które zostały poddane analizie na potrzeby artykułu, nie miała umieszczonych odpowiednich standardów ochrony małoletnich, kilka szkół postanowiło przedstawić wytyczne w postaci plakatów (województwo małopolskie, zespół szkół ogólnokształcących), zostawiając tym samym pole do interpretacji i nie spełniając ministerialnych wymogów, gdyż była to tylko forma graficzna, a nie dokument. Jedna ze szkół umieściła wytyczne bez podpisu dyrektora, ale z pustym miejscem

3 J. Szempruch, *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*, Impuls, Kraków 2012, s. 8.

4 Serwis Samorządowy Polskiej Agencji Prasowej.

na ten podpis (województwo podkarpackie, liceum ogólnokształcące). Dwie ze sprawdzonych szkół utworzyły dokument opisujący „opracowanie zasad", jednak nie istnieją żadne przykłady tych opracowań czy jakiekolwiek inne wytyczne (województwo śląskie, szkoła podstawowa).

Placówki, które utworzyły SOM, zgodnie z przewidywaniami w większości starały się w naszej opinii zabezpieczyć swój interes prawny, przedkładając go nad misję placówek oraz dobro ucznia. Dwie z analizowanych placówek jasno określiły, że dopuszcza się w nich działanie nauczyciela zgodnie z etyką pracy oraz koniecznością działania w danym momencie, podkreślając na przykład konieczność „panowania nad swoimi emocjami". Jednak zgodnie z przewidywaniami w większości z analizowanych *Standardów ochrony małoletnich* znajdujemy następujące zapisy:

> W przypadku konieczności rozmowy z uczniem na osobności, pracownik powinien pozostawić uchylone drzwi bądź poprosić innego pracownika o uczestniczenie w rozmowie.
>
> Jeśli zachodzi taka konieczność, właściwą formą komunikacji z uczniami poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, telefon służbowy, dziennik elektroniczny), a rodzice/opiekunowie prawni dzieci muszą wyrazić zgodę na taki kontakt.
>
> Obowiązuje zasada, że kontakt z młodzieżą uczęszczającą do Szkoły powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów edukacyjnych lub wychowawczych.
>
> Jeśli dziecko lub rodzic/opiekun rozpocznie rozmowę za pośrednictwem nieoficjalnego kanału komunikacji członek personelu powinien uprzejmie odesłać zainteresowanych do kanałów służbowych.
>
> Kontakt z uczniami odbywa się wyłącznie w godzinach pracy szkoły i dotyczy celów edukacyjnych lub wychowawczych.
>
> Kontakt poza godzinami pracy z uczniami jest co do zasady zabroniony.
>
> Personelowi Szkoły nie wolno kontaktować się z małoletnimi przez prywatne kanały komunikacji i media.
>
> Pedagog/psycholog może prowadzić indywidualną rozmowę z uczniem bez obecności osób trzecich, jak również może zdecydować o potrzebie rozmowy w obecności rodzica/wychowawcy/dyrektora.
>
> Rozmowy z małoletnim na osobności powinny odbywać się wyłącznie w sytuacjach wynikających z pełnionej funkcji i w ramach posiadanych kompetencji zawodowych (np. rozmowa ucznia z wychowawcą [...]).

> W pozostałych sytuacjach, rozmowy z małoletnim na osobności powinny odbywać się w obecności lub zasięgu wzroku innych osób.
>
> Personel nie utrzymuje kontaktów z dziećmi poprzez portale internetowe ani komunikatory internetowe.
>
> Gdy wystąpi taka konieczność nauczyciel może wykorzystać inny kanał do komunikacji np. Messenger. Komunikatory te służą tylko do przekazania uczniowi, rodzicom treści wynikających z zadań szkolnych. Nie wolno poruszać tymi kanałami osobistych treści [...].

Powyższe przykłady jasno pokazują, że wprowadzane w życie zasady dość restrykcyjnie podchodzą do kontaktu ucznia z nauczycielem w niemal każdym przypadku, gdy nauczyciel zakończy swoją pracę dydaktyczną. A gdy takowy kontakt ma zostać podjęty w godzinach pracy, drzwi do pomieszczenia mają zostać otwarte lub w rozmowie ma brać udział/ma się jej przysłuchiwać osoba trzecia. Te same standardy podkreślają istotę intymności i możliwości swobodnej ekspresji przez ucznia. W jaki sposób uczeń, który potrzebuje pomocy, ma odważyć się na rozmowę z wybranym przez siebie nauczycielem, jeśli SOM w jego szkole informuje go, że przy próbie podjęcia takowej rozmowy nie będzie to rozmowa ani prywatna, ani intymna – o ile w ogóle do niej dojdzie, gdyż dowie się także, że nie może napisać do nauczyciela o pomoc w innym miejscu niż dziennik elektroniczny czy na oficjalny mail, co może realnie budzić jego obawy o to, że do komunikacji będą miały dostęp osoby trzecie, którym nie ufa oraz których nie zna.

Tak skonstruowane przepisy zdają się jednoznacznie chronić tylko i wyłącznie szkołę i nauczycieli przed potencjalną odpowiedzialnością karną. Jednak czy nie stoją one w kontradykcji do podstawowego zadania systemu oświatowego?

Podstawowymi argumentami przemawiającymi za wprowadzeniem tych zapisów są potencjalne zagrożenia związane z utrzymywaniem kontaktów pozaszkolnych. Jednym z pierwszych problemów jest możliwość naruszenia granic zawodowych i prywatnych: nauczyciel, będący w relacji władzy wobec ucznia, może nieświadomie przekroczyć te granice, co może prowadzić do poczucia dyskomfortu u ucznia lub nauczyciela, a także do potencjalnych nadużyć. Największym zagrożeniem związanym z taką możliwością jest ryzyko nadużycia władzy przez nauczyciela. W relacjach mentor – uczeń zawsze istnieje element nierówności wynikający z autorytetu, którym cieszy się nauczyciel. Bez odpowiednich granic kontakt poza szkołą może prowadzić do sytuacji, w których nauczyciel nieświadomie lub świadomie wykorzystuje swoją pozycję, co może mieć dalekosiężne konsekwencje emocjonalne dla ucznia.

Kolejnym zagrożeniem jest trudność w zachowaniu profesjonalizmu. Kontakt poza godzinami pracy może prowadzić do rozmycia ról zawodowych i osobistych, co utrudnia nauczycielowi pełnienie swojej funkcji w sposób obiektywny i bezstronny. Nadmierna bliskość może także prowadzić do niezdrowych zależności emocjonalnych, co zagraża profesjonalnej równowadze między nauczycielem a uczniem oraz może mieć negatywny wpływ na innych uczniów, którzy mogą poczuć się pominięci lub niesprawiedliwie traktowani.

Ponadto, relacje budowane poza szkołą mogą być źródłem problemów prawnych i etycznych, zwłaszcza jeśli nie są kontrolowane i nadzorowane przez odpowiednie instytucje. W skrajnych przypadkach niewłaściwa interakcja może prowadzić do sytuacji o charakterze przemocowym lub wykorzystywania uczniów, co jest niedopuszczalne w relacjach edukacyjnych i grozi poważnymi konsekwencjami prawnymi.

Jednak czy potrzebujemy absolutnego odcięcia nauczyciela i ucznia, aby zabezpieczyć obie strony relacji? Większość z tych argumentów jest oparta na pogwałceniu (świadomym, bądź nie) profesjonalizmu zawodowego. Powinien on być jednak bazą kompetencji, postaw i wartości oraz etyki zawodowej, która w tak szczególnym zawodzie jak nauczanie powinien być bardzo wysoki. Można zastanawiać się, czy nieprofesjonalny nauczyciel będzie respektował zasady SOM lub czy ich istnienie podniesie poziom etycznych postaw nauczyciela. Czy opisane jako „zjawiska ryzykowne" – kontakt poza godzinami pracy czy spotkanie na terenie szkoły w celu rozmowy bez świadków (mogące być potencjalnym wołaniem o pomoc) po godzinach odbytej lekcji powinny być tak piętnowane, zwłaszcza w ustawie, która ma chronić małoletnich i sprawiać, że ich rozwój będzie przebiegał bez zakłóceń?

Według koncepcji Carla Rogersa, wybitnego amerykańskiego psychologa, nauczyciel powinien tworzyć środowisko, które jest wolne od lęku, presji, osądzania i konkurencji. Tego rodzaju atmosfera sprzyja otwartości i gotowości do podejmowania wyzwań oraz wyrażania własnych uczuć i myśli. W pedagogice opartej na koncepcji Rogersa kluczowym zadaniem nauczyciela jest kreowanie szkoły jako bezpiecznego miejsca, w którym uczniowie czują się swobodnie, mogą być sobą i rozwijać się na różnych płaszczyznach – zarówno intelektualnych, jak i emocjonalnych[5]. Jak budować takie środowisko, gdy potrzeba bezpieczeństwa nauczyciela lub całej placówki jest stawiana ponad bezpieczeństwo jej podmiotu edukacyjnego? W trudnych okresach, takich jak przejście przez burzliwe dojrzewanie, uczniowie często potrzebują doradcy, który pomoże im poradzić sobie z wyzwaniami

5 A. Kwiatkowska, *Nauczyciel w klasie szkolnej: Psychospołeczne uwarunkowania efektywności nauczania*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2008, s. 255–256.

emocjonalnymi i społecznymi. Nauczyciel, jako osoba o doświadczeniu życiowym i autorytecie, może stanowić cenne źródło wsparcia dla ucznia, pomagając mu rozwijać poczucie własnej wartości, empatii i samodzielności.

Znaczenie komunikacji w rozwoju psychospołecznym dziecka

Komunikacja między nauczycielem a uczniem odgrywa kluczową rolę w rozwoju psychospołecznym dziecka. Wielu teoretyków, zarówno zagranicznych, jak i polskich, zwraca uwagę na to, że relacja nauczyciel – uczeń nie ogranicza się jedynie do przekazywania wiedzy, ale ma znacznie szerszy wpływ na rozwój emocjonalny, społeczny i moralny ucznia. Odpowiednio ukierunkowana komunikacja może kształtować wartości wyznawane przez ucznia, budować poczucie własnej wartości oraz wspierać uczniów w radzeniu sobie z wyzwaniami zarówno w szkole, jak i poza nią.

Wedle koncepcji Carla Rogersa, pojęcie autentyczności nauczyciela (kongruencja) oznacza, że nauczyciel jest szczery i prawdziwy w relacjach z uczniami. Kongruencja to stan, w którym nauczyciel jest zgodny ze sobą, nie ukrywa swoich emocji ani intencji za maską profesjonalizmu, lecz jest sobą w pełnym tego słowa znaczeniu. Rogers wierzył, że uczniowie uczą się najlepiej, kiedy nauczyciel działa z autentyczności i nie udaje, że jest kimś innym. Taka postawa nauczyciela pomaga stworzyć atmosferę zaufania i bezpieczeństwa, co jest fundamentem zdrowego rozwoju emocjonalnego i społecznego ucznia[6]. W relacji nauczyciel – uczeń komunikacja ma również kluczowe znaczenie dla kształtowania wartości i postaw moralnych. Nauczyciele, jako dorosłe autorytety, pełnią istotną funkcję w procesie socjalizacji uczniów. Przekazują nie tylko wiedzę akademicką, ale także normy społeczne, uczą odpowiedzialności i współpracy[7].

Polska pedagożka, Maria Łopatkowa, zasłynęła jako propagatorka idei edukacji emocjonalnej i wychowania przez dialog. W swoich pracach podkreślała, że komunikacja między nauczycielem a uczniem ma fundamentalne znaczenie w kształtowaniu osobowości młodego człowieka. Łopatkowa uważała, że otwarty dialog z uczniem jest nie tylko narzędziem dydaktycznym, ale także, a nawet – przede wszystkim – sposobem na budowanie relacji opartych na zaufaniu i wzajemnym szacunku. Według niej, nauczyciel, który słucha swoich uczniów i z nimi rozmawia, nie tylko lepiej ich rozumie, lecz również pomaga im lepiej rozumieć samych siebie oraz innych.

6 C.R. Rogers, *Client-Centered Therapy: Its Current Practice, Implications and Theory*,Houghton Mifflin, Boston 1951, s. 65–90.

7 *Ibidem*.

Łopatkowa argumentowała, że brak odpowiedniej komunikacji między nauczycielem a uczniem może prowadzić do alienacji, braku motywacji do nauki oraz problemów emocjonalnych[8].

W kontekście teorii Jeana Piageta interakcje z dorosłymi, w tym z nauczycielami, są kluczowe dla rozwoju autonomii moralnej i społecznej. Relacja z nauczycielem poza lekcjami może umożliwić uczniowi bardziej partnerskie podejście do dorosłych, co sprzyja rozwijaniu kompetencji społecznych, takich jak umiejętność negocjacji, rozwiązywanie konfliktów czy zrozumienie norm społecznych[9].

Znaczenie mentoringu w rozwoju ucznia

Mentoring, czy relacja mistrz – uczeń, był uznawany niemal od zarania dziejów za jeden z najważniejszych filarów rozwoju nauki. Wspominali o nim wielcy myśliciele oraz jednostki wybitne. Za przykład mogą posłużyć Sokrates i Platon. Filozof z Akademii dzięki swoim dziełom „zachował" myśl swojego mentora, który sam nie zostawił za sobą spisanych dzieł. Był także zafascynowany metodyką pracy mistrza, przejął po nim metodę sokratejską, a także stawiał myśli nauczyciela jako moralny i intelektualny wzór do naśladowania. Sokrates miał ogromny wpływ na formowanie się filozoficznej myśli Platona, która w dużym stopniu opierała się na dialogach i dialektycznej metodzie badania prawdy. Maslow w swojej hierarchii potrzeb sugeruje, że aby uczniowie mogli się rozwijać, muszą najpierw spełnić swoje potrzeby psychiczne, a nauczyciel może w tym procesie odgrywać rolę wspierającą[10].

Lucyna Bakiera w swoim artykule dotyczącym mentoringu wskazuje, iż zjawisko to „stanowi specyficzną relację diadyczną o charakterze asymetrycznym, w której mentor nie dominuje nad uczniem, lecz go inspiruje, tak aby uczeń poznał siebie i umiał wybrać najlepszą dla siebie drogę rozwoju"[11]. Podobną, lecz krótszą (i może klarowniejszą) definicję przedstawia Philip G. Zimbardo: *„Mentors share, mentors care, mentors dare"*, czyli tłumacząc na język polski: „Mentor dzieli się swoją wiedzą i doświadczeniem, mentor dba o swojego podopiecznego, mentor ma odwagę „wyzywać" ucznia do myślenia, zadawania pytań"[12].

8 M. Łopatkowa, *Wychowanie przez dialog*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1985, s. 30–45.

9 J. Piaget, *The Moral Judgment of the Child*, Free Press, New York 1965, s. 192–214.

10 A.H. Maslow, *Toward a Psychology of Being*, Wiley, New York 1999.

11 L. Bakiera, *Mentoring rozwojowy jako przykład komplementarności międzypokoleniowej*, „E-mentor" 2016, nr 67, s. 4–13.

12 M. Sidor-Rządkowska, *Mentoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.

Jednym z głównych argumentów na rzecz wprowadzenia/utrzymania mentoringu w szkołach jest jego pozytywny wpływ na rozwój osobowościowy i społeczny dzieci. Badania pokazują, że uczniowie, którzy biorą udział w programach mentorsko-tutorskich, wykazują większą motywację do nauki, większe zaangażowanie w zajęcia szkolne, a także lepsze wyniki w nauce[13]. Mentoring sprzyja budowaniu pewności siebie oraz poczucia własnej wartości, co jest kluczowe dla dzieci w okresie dorastania, gdyż wpływa na kształtowanie ich przyszłej tożsamości i samooceny.

Ponadto, wprowadzenie mentoringu w szkołach przyczynia się do wzmocnienia więzi społecznych między uczniami a nauczycielami. Dzięki indywidualnym relacjom uczniowie zyskują poczucie, że są ważni, a ich problemy i trudności są brane pod uwagę. W takich warunkach nauczyciel staje się kimś więcej niż tylko przekazicielem wiedzy – jest wsparciem, doradcą i opiekunem, co prowadzi do zacieśnienia więzi między szkołą a uczniem oraz zwiększa poziom zaufania. W konsekwencji uczniowie stają się bardziej otwarci na współpracę i chętniej podejmują wyzwania edukacyjne[14]. Kolejnym istotnym aspektem jest wpływ mentoringu na rozwój kompetencji społecznych i emocjonalnych uczniów. Współczesne systemy edukacyjne coraz częściej podkreślają znaczenie tzw. kompetencji miękkich, które są niezbędne do funkcjonowania w społeczeństwie i na rynku pracy. Mentoring, jako metoda opierająca się na bliskiej, indywidualnej relacji, sprzyja rozwijaniu takich umiejętności jak współpraca, empatia, umiejętność rozwiązywania konfliktów, asertywność czy zarządzanie stresem. Wzmaga także w nauczycielu konieczność zachowania profesjonalizmu, gdyż ten wie, że jego zachowania będą powielane przez uczniów, a co za tym idzie, jego postawy będą oceniane nie tylko przez podopiecznych, ale także przez ich otoczenie i każdą osobę, z którą będą mieli kontakt.

W myśl Carla Rogersa, klasa ma być miejscem absolutnego bezpieczeństwa, zacieśnianie relacji nauczyciel – uczeń może mieć pozytywny wpływ na atmosferę w klasie oraz na relacje między uczniami. Uczniowie, którzy mają silniejsze więzi z nauczycielem, mogą czuć się bardziej związani z grupą rówieśniczą i bardziej zaangażowani w działania szkolne. Starają się naśladować zachowania nauczyciela, wzorują się na nim, co może również prowadzić do bardziej efektywnej współpracy, co z kolei sprzyja budowaniu społeczności szkolnej opartej na wzajemnym szacunku i wsparciu

13 D.L. DuBois, B.E. Holloway, J.C. Valentine, H. Cooper, *Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-Analytic Review*, "American Journal of Community Psychology" 2002, nr 2, s. 157–197.

14 M.J. Karcher, *The Effects of Developmental Mentoring and High School Mentors' Attendance on Their Younger Mentees' Self-Esteem, Connectedness, and Academic Achievement*, "Journal of Primary Prevention" 2005,nr 2, s. 93–113.

we wspólnie wyznawanych ideach. Jest to także jedno z kluczowych założeń Piageta – rozwój moralny podopiecznego wiąże się z coraz większą autonomią dziecka. Nauczyciel będący mentorem może pomóc uczniowi w przejściu od moralności heteronomicznej, opartej na sztywnych zasadach, do moralności autonomicznej, w której uczeń zaczyna rozumieć sens norm i samodzielnie podejmuje decyzje etyczne.

W ten sposób nauczyciel staje się kimś więcej niż tylko osobą przekazującą wiedzę – staje się przewodnikiem w kształtowaniu charakteru i wartości ucznia[15].

Kontakt poza szkołą czy godzinami pracy może być także korzystny w kontekście rozwijania indywidualnych zainteresowań ucznia. W przypadku uczniów o szczególnych zdolnościach lub pasjach, które wykraczają poza program szkolny, nauczyciel może odgrywać rolę mentora, który wspiera rozwój tych talentów. Utrzymywanie relacji poza godzinami lekcyjnymi może wówczas służyć jako forma opieki mentorsko-tutorskiej, wspierającej indywidualny rozwój ucznia.

Podsumowanie

Zgodnie z teoriami Marii Łopatkowej, Carla Rogersa i Jeana Piageta rozwój ucznia opiera się nie tylko na zdobywaniu wiedzy akademickiej, ale także na budowaniu relacji opartych na zaufaniu, empatii i autentyczności. Nauczyciele, zwłaszcza w systemie edukacyjnym, pełnią funkcje nie tylko wykładowców, ale także mentorów i przewodników, którzy mogą wpływać na emocjonalny rozwój uczniów. Jednak w jaki sposób mają odgrywać swoje role, jeśli nieprzemyślane realizacje ustawy w wielu miejscach w kraju otaczają ich przymusowo parasolem ochronnym? Nauczyciel, który wewnętrznym regulaminem placówki jest odcinany od kontaktu z uczniami poza lekcją, czy wręcz potencjalnym wołaniem o pomoc, nie spełni ani swojej pedagogicznej powinności, ani nie wpłynie pozytywnie na wizerunek dorosłego w oczach młodego człowieka. Bezwzględny zakaz kontaktu z uczniem poza lekcjami lub odbywanie z uczniami rozmów na ich osobiste tematy przy otwartych drzwiach albo w obecności osoby trzeciej wprowadzone przez wiele szkół w Polsce pod wpływem Ustawy Kamilka uniemożliwiają budowanie głębszych relacji opartych na zaufaniu ucznia do nauczyciela. W sytuacjach kryzysowych, takich jak problemy emocjonalne czy rodzinne, uczniowie mogą potrzebować wsparcia, a nauczyciel, którego znają i szanują, może być dla nich jedyną osobą, do której chcą się zwrócić. Bardzo często młody człowiek czuje, że cały świat jest przeciwko niemu, nauczyciel,

15 J. Piaget, *The Moral Judgment of the Child*, Free Press, New York 1965, s. 192–214.

któremu ufa, może być jedyną osobą. Jednak ten, zobowiązany przez przepisy, będzie najczęściej albo zmuszony do odprawienia dziecka z niczym, albo do przekonania młodego człowieka w kryzysie do zaufania większej liczby osób, aby potencjalny kontakt zgodnie z przepisami odbył się przy świadkach.

Zakaz kontaktu poza lekcjami ogranicza te możliwości i utrudnia uczniom zdobywanie doświadczeń potrzebnych do rozwoju w wielu obszarach życia osobistego i społecznego. Dziecko, które nie ma okazji do nieformalnej interakcji z dorosłymi autorytetami, może pozostać na etapie moralności heteronomicznej, w której podporządkowuje się zasadom narzuconym przez innych, nie rozumiejąc ich sensu i wartości. Relacje te, budowane tylko w formalnych warunkach, mogą stać się powierzchowne i mechaniczne, a nauczyciel będzie postrzegany jedynie jako autorytet formalny, a nie osoba, której można zaufać i do której można się zwrócić o pomoc w trudnych sytuacjach[16].

Brak możliwości swobodnego kontaktu z nauczycielem-mentorem może prowadzić do izolacji ucznia, a w dłuższej perspektywie do rozwinięcia się u niego poczucia osamotnienia i zaniedbania emocjonalnego, co negatywnie wpłynie na jego dobrostan psychiczny. Relacja z nauczycielem poza lekcjami może umożliwić uczniowi bardziej partnerskie podejście do dorosłych, co sprzyja rozwijaniu kompetencji społecznych, takich jak umiejętność negocjacji, rozwiązywanie konfliktów czy zrozumienie norm społecznych.

Nie należy zapominać także, iż uczniowie z pewnością czytają *Standardy ochrony małoletnich* zamieszczane na stronach internetowych swoich szkół – wiedząc to, należy zadać pytanie: Ilu uczniów będzie chciało dzielić się ze swoimi nauczycielami problemami, wiedząc, że ci mogą w imię bezpieczeństwa własnego „odebrać" uczniowi jego prywatność, czy też w ogóle odmówić rozmowy z nim? Nie podejmą ryzyka prawnego z lęku przed utratą posady czy jakąś inną karą, gdy tymczasem uczniowi może właśnie zawalać się cały jego świat.

Bibliografia

Bakiera L., *Mentoring rozwojowy jako przykład komplementarności międzypokoleniowej*, „E-mentor" 2016, nr 67, s. 4–13.

DuBois D.L., Holloway B.E., Valentine J.C., Cooper H., *Effectiveness of Mentoring Programs for Youth: A Meta-Analytic Review*, "American Journal of Community Psychology" 2002, nr 2, s. 157–197.

16 C.R. Rogers, *Client-Centered Therapy: Its Current Practice, Implications and Theory*, Houghton Mifflin, Boston 1951, s. 23–45.

Karcher M.J., *The Effects of Developmental Mentoring and High School Mentors' Attendance on Their Younger Mentees' Self-Esteem, Connectedness, and Academic Achievement*, "Journal of Primary Prevention" 2005, nr 2, s. 93–113.
Kwiatkowska A., *Nauczyciel w klasie szkolnej: Psychospołeczne uwarunkowania efektywności nauczania*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2008.
Łopatkowa M., *Wychowanie przez dialog*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1985, s. 30–45.
Maslow A.H., *Toward a Psychology of Being*, Wiley, New York, 1999.
Piaget J., *The Moral Judgment of the Child*, Free Press, New York 1965.
Rogers C.R., *Client-Centered Therapy: Its Current Practice, Implications, and Theory*, Boston 1951.
Schaffer H.R., *Psychologia dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
Sidor-Rządkowska M., *Mentoring. Teoria, praktyka, studia przypadków*, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
Szempruch J., *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej*, Impuls, Kraków 2012.
Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, w szczególności ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczości na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz.U. 2023 poz. 1606).

Komunikacja nauczyciela z uczniami w odniesieniu do Standardów Ochrony Małoletnich – wstęp do dyskusji

Streszczenie

Ustawa z dnia 15 lutego 2024 roku, wprowadzona po śmierci Kamilka z Częstochowy miała na celu zwiększenie ochrony dzieci w szkołach miało na celu zapobieżenie podobnym tragediom. Nowe przepisy, jednak, budzą wątpliwości, szczególnie w kwestii kontaktów między nauczycielami a uczniami. Ministerstwo nakazało wprowadzenie w każdej szkole i placówce mającej kontakt z dziećmi i ich wychowaniem Standardów Ochrony Małoletnich. Jednak w wielu badanych szkołach wprowadzono restrykcje, takie jak zakaz rozmów z uczniami poza lekcjami czy wymóg obecności świadków podczas rozmów, co utrudnia budowanie relacji opartych na zaufaniu. Niektóre z badanych szkół w ogóle nie wprowadziły wymaganych zapisów.

Eksperci wskazują, że takie ograniczenia mogą negatywnie wpływać na rozwój emocjonalny dzieci, uniemożliwiając im budowanie więzi z dorosłymi autorytetami. Nauczyciele, pełniący rolę mentorów, mogą stracić możliwość wsparcia uczniów w trudnych chwilach, co może prowadzić do izolacji i emocjonalnego zaniedbania dzieci. Zgodnie z teoriami wychowania, relacje oparte na zaufaniu i empatii są kluczowe dla rozwoju młodych ludzi. Przepisy „Ustawy Kamilka" mogą więc ograniczyć te fundamenty, sprawiając, że uczniowie będą unikać dzielenia się swoimi problemami z nauczycielami, obawiając się konsekwencji prawnych.

Słowa kluczowe: komunikacja; mentoring; ochrona małoletnich; odpowiedzialność; pedagogika; prawo szkoła

Marcin Łubiński – absolwent pedagogiki na Uniwersytecie Zielonogórskim oraz etyki: mediacje i negocjacje na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN. Specjalista ds. Human Resources. Pracownik dydaktyczny w Instytucie Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych UKEN. Jego zainteresowania naukowe dotyczą w szczególności negocjacji międzynarodowych, komunikacji międzykulturowej oraz zarządzania zasobami ludzkimi w organizacji. Opiekun naukowy Koła Mediatorów i Negocjatorów przy Instytucie Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych UKEN. Sekretarz i redaktor czasopisma naukowego „Edukacja Etyczna".

Gabriela Bylica – absolwentka kierunku etyka: mediacje i negocjacje na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej oraz Państwowej Szkoły Muzycznej II Stopnia im. W. Żeleńskiego w Krakowie na specjalizacji wokalnej. Studentka studiów II stopnia na kierunku HR w mediach i organizacjach międzynarodowych. Wiceprezes Koła Naukowego Mediatorów i Negocjatorów przy Instytucie Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych UKEN.

Teacher-Student Communication, Regarding "Minors' Protection Standards"

Abstract

The Act from February 15, 2024, introduced following the death of Kamilek from Częstochowa, aimed to enhance the protection of children in schools and prevent similar tragedies. However, the new regulations raise concerns, particularly regarding interactions between teachers and students. The Ministry mandated the implementation of Child Protection Standards in every school and institution involved in the upbringing of children. Nevertheless, many schools surveyed have introduced restrictions, such as prohibiting conversations with students outside lessons or requiring the presence of witnesses during discussions, which hinder the development of trust-based relationships. Some schools did not implement the required provisions at all.

Experts point out that such limitations may adversely affect the emotional development of children, preventing them from building bonds with adult authorities. Teachers, who play the role of mentors, might lose the ability to support students during difficult times, potentially leading to isolation and emotional neglect. According to educational theories, relationships based on trust and empathy are essential for the development of young people. The provisions of the "Kamilek's Act" could undermine these foundations, causing students to avoid sharing their problems with teachers out of fear of legal consequences.

Keywords: communication; law; mentoring pedagogy; responsibility; protection of minors; school

Marcin Łubiński – a graduate in Pedagogy from the University of Zielona Góra and Ethics: Mediation and Negotiation from the Pedagogical University of Commission of National Education. A Human Resources specialist. An academic staff member at the Institute of Journalism and International Relations at UKEN. His academic

interests focus particularly on international negotiations, intercultural communication, and human resource management in organizations. He serves as the academic advisor to the Mediation and Negotiation Academic Club at the Institute of Journalism and International Relations at UKEN. Secretary and Editor of the scientific journal "Ethical Education".

Gabriela Bylica – a graduate of the Ethics: Mediation and Negotiation at the Pedagogical University of the Commission of National Education and the Władysław Żeleński State Secondary Music School in Kraków, specializing in vocal performance. Currently pursuing a Master's degree in Human Resources in Media and International Organizations. Vice President of the Mediation and Negotiation Student Academic Club at the Institute of Journalism and International Relations at UKEN.